

A szójáról szólva...

Az idei OMÉK ugyancsak bővelkedett szakmai rendezvények és előadások kínálatában, ezek közül is kiemelt jelentőséggel bírt a formálódó Nemzeti Fehérjeprogram, azon belül is a GMO-mentes szója termesztésének növelése. Összeállításunkban körbejártuk a témát, igyekezve részletesebb tájékoztatással szolgálni olvasóinknak.

Az ágazat legnagyobb és leglátogatottabb hazai seregszemléje kiemelt jelentőségű az agrárium szereplői számára. Az itt megrendezett konferenciák mindig nagy érdeklődésre tartanak számot, s ahogy ez idén sem volt másképp, a legaktuálisabb kérdések kerültek terítékre. Az előadásokat az ágazat illetve a téma ismert és elismert szakemberei tartották.

Dr. Feldman Zsolt agrárgazdaságtörténelmi helyettes államtitkár a fehérjetermelés jelentőségére hívta fel a figyelmet bevezető előadásában, hangsúlyozva, hogy egy ország élelmezésében és a takarmányozásában egyaránt stratégiai jelentőséggel bír a fehérjetermelés és -ellátás színvonala. Az abraktakarmány-fehérjetermelés hazánkban elsődlegesen a nagy hagyományokkal rendelkező szójatermesztésre épül, amit kiegészít a borsó- és néhány kisebb jelentőségű hüvelyes növény (pl. lóbab, csillagfürt) termelése.

A tengeren túli fehérjeimport arányának csökkentése, az állattenyésztés takarmányigényének növekvő mértékben hazai előállításból történő kielégítése érdekében szükség van a takarmánynövény-termesztés és a takarmány-előállítás ösztönzésére. Egyszerre kell növelni a termesztést, és a hazai termesztésű fehérjenövények hazai felhasználását.

Mindehhez a stratégiai irányok és teendők pontos kijelölésére is szükség van. Ennek elemei közé tartozik a hazai fehérjenövény-termesztés lehetőségeinek feltárása, és a támogatási feltételek biztosítása – amelyek célja a termőterületeknek megfelelő termelés elérése, a fehérjenövényeknél a közösségi támogatás erősítése, a vetésszervezet fehérjenövényekkel való bővítésének elősegítése. Emellett természetesen a fehérjenövényekre (elsősorban szójára), valamint alternatív fehérjenövényekre ajánlott termesztés- és feldolgozási technológiák fejlesztésére, terjesztésének támogatására, illetve a kutatási eredmények alkalmazására is hangsúlyt kell fektetni. De elengedhetetlen a közvélemény tájékoztatása is a fehérjenövények előnyös környezeti hatásairól – ahogy a gazdálkodók számára a magas szak-

terjesztésének támogatása célozza a fehérjetakarmányok receptúrákban való alkalmazásának kutatását is. Így a hazai termelésű és feldolgozású fehérjenövények takarmányreceptúrákba illesztését, az ehhez szükséges vizsgálatok kivitelezését, a saját célú feldolgozás támogatását és a pályázati lehetőségek biztosítását egyaránt.

Szükség van olyan termelői képzési programokra, amelyekkel helyben meg lehet szerezni a legalapvetőbb ismereteket. E képzési programok megvalósításához a nemesítéssel foglalkozó kutatóintézetek, valamint a fajtaválasztékot bemutató, minősítő hatóság együttműködésére is számít az Vidékfejlesztési Minisztérium. A genetikai erőforrások kutatási programokba való befektetések növelése érdekében figyelemre méltó kezdeményezés a Horizont 2020 projekt, amely jelentős mértékben hozzájárulhat térségünk GMO-mentes szójával történő megbízható ellátásához, emellett kiemelt fontosságú az európai innovációs partnerség (EIP).

Az előadó beszélt a Duna-menti Szója kezdeményezéséről is, kiemelve, hogy az általános célok megfogalmazásán túl a Vidékfejlesztési Minisztérium célkitűzése a szójatermesztés-feldolgozás-értékesítés vertikum szereplői (takarmánygyártók és felhasználók, nemesítők, fajtatulajdonosok, vetőmag előállítók, szaporító gazdaságok, szántóföldi termelők, termeltetési koordinátorok, feldolgozók) szakmai szervezetével, a Magyar Szója Nonprofit Kft.-vel való folyamatos kapcsolattartás és együttműködés. Emellett fokozott figyelem irányul a problémával kapcsolatos kutatásokra a VM kutatóintézeti hálózatában is.

Seiwerth Gábor, a Magyar Szója Nonprofit Kft. ügyvezetője előadásában hangsúlyozta, hogy a magyar szója érdekében össze kell fogni az ágazat ez irányú tevékenységű szereplőinek, hogy megfeleljenek a Magyar Kormány által meghirdetett Nemzeti Fehérjeprogram elvárásainak, amellyel integrálódniuk kell az Unió GMO-mentes fehérjeprogramjához. A szójavertikum résztvevőinek érdek-összeegyeztetése és érdekérvényesítése csak így valósulhat meg.

mai színvonalú szaktanácsadás biztosítása.

Magyarország szója igénye évente mintegy 900 ezer tonna (az EU-jé 30 millió), ebből 500–700 ezer tonna szójadara formájában kerül az országba, és összesen mintegy 100 ezer tonna szójabotot is importálunk. Magyarországon átlagosan 70–80 ezer tonna közötti mennyiséget termel, a 30–37 ezer hektáron saját termelésű bab belföldi igényünknek kevesebb, mint 10%-a.

A sikeres szójatermesztés feltételeihez a klimatikus- illetve talajviszonyok mellett a termesztéstechnológia és a fajtaválasztás is hozzájárul. A termelők számára vonzóvá kell tenni a szójatermesztést, ezért kiemelten kell foglalkozni az agrotechnikai és fajta-háttérrel.

A fehérjenövényekre – elsősorban a szójára – valamint az alternatív fehérjenövényekre ajánlott termesztés- és feldolgozási technológiák fejlesztésének, terjesztésének

A termelési potenciálunkhoz képest lényegesen kevesebb szóját termelünk – hangsúlyozta az előadó. A szója termék növeléséhez korszerű szakmai ismeretekre, naprakész információkra, folyamatos szakmai kommunikációra és közös fellépésű érdekérvényesítésre van szükség. A szakmaközi szervezet azonnali teendői között sorolja fel a magyarországi szójatermelőkkel és a fehérje ágazat többi szereplőjével (integrátorok, felhasználók, kereskedők, nemesítők) való kapcsolatfelvételt, a tagsági viszony feltételrendszerének kidolgozását, és a stratégiai partnerség kialakítását a kormányzati szervekkel, a mezőgazdasági szakigazgatási hatóságokkal, a nemzetközi szervezetekkel, a szakmai és társadalmi szervezetekkel illetve a médiával.

A szakmai feladatok indításában szerepet kapnak a bemutató gazdaságok kialakításai és kijelölései, a szakmai fórumok, a bemutatókkal kiegészített továbbképzések, valamint a nyolc helyszínen kihelyezett üzemi fél-kísérletek indítása. A középtávú célok között szerepel a szakmaközi szervezet megalakítása a kialakult tagsági létszám folyamatos bővítésével, további kapcsolatfelvétel társegyesületekkel és szakmai szervezetekkel, szoros együttműködés a VM-mel, valamint a GMO-mentes védjegy bevezetése, és alkalmazásának széleskörű elterjesztése.

Hosszú távon a GMO-mentes szója vetésterületének jelentős növelése a cél: pár éven belül 40–60 ezer ha-ra, végső célként pedig 100 ha-t meghaladó felületre – 300 ezer tonna saját termesztésű GMO-mentes szója előállítására.

Dr. Balikó Sándort, a Magyar Szója Non-profit Kft. egyik alapító tagját kérdeztük.

■ *Kezdjük az elején, amikor is megfogalmazódott egyféle társulás gondolata.*

– Tavaly ősszel Bécsben megalakult a Duna Szója Egyesület, amely tagjai kezdeményezték az Európai Unió GMO-mentes szójaigényének az európai termelését, mert Dél-Amerikából túlnyomórészt GMO-s szója jön be. Mintegy 7 millió tonna GMO-mentes szójára van szüksége Európának. A januári berlini Grüne Woche kiállításon Czerván György államtit-

kár aláírta Magyarország csatlakozását a Duna Szója (Danube Soja) Egyesülethez. Ezt követően összehívták a VM-be azokat, akik szója – tágabb értelemben fehérje növényekkel – termesztéssel, feldolgozással, kereskedelemmel foglalkoznak.

A nemzeti agrárstratégiában is szerepel a Fehérjeprogram, a szakemberek fejében pedig megfogalmazódott a gondolat, hogy nekik maguknak kell felépíteniük a stratégiát, és ennek érdekében szükséges egyféle szója szakmai szervezet létrehozása. Csatlakozni kívántunk a Duna Szójához, és ehhez akkor a Kft., mint jogi forma tette lehetővé számunkra a mobilitást, és a rugalmasságot. Kilencen hoztuk így létre ez első olyan gazdasági formát, amely a Duna Szója Egyesületbe lépve a termék-előállítás teljes láncolatát (termelők, feldolgozók, kereskedők) kívánja felölelni. A megalakulást követően deklaráltuk, hogy a földművelők széles körét szeretnénk bevonnai, hiszen így lennénk erősek.

■ *Mit jelentene az Önök számára a szakmaközi szervezetté alakulás?*

– Az európai uniós agrárrendtartáshoz kapcsolódóan a szakmaközi szervezet az, amit preferálnak, e forma választása jelenthet lehetőséget a számunkra. Ha létrejön egy ilyen szervezet, amely megfelel azon kritériumoknak, hogy az adott termékpálya jelentős szereplői túlnyomó többséget magában foglalja, akkor ágazati döntések előkészítésében részt vehet, és ami kiemelten fontos: piacszervezési intézkedéseket hozhat! Természetesen nem sérte a versenytörvényt, és a versenyhivatal rendeleteivel, szabályozásaival sem állhat ellentétben. De szerződésmentákat készíthet, az irányár kialakításában is részt vehet, és ami a legfontosabb: a miniszterrel egy ilyen szakmaközi szervezet megállapodást köthet különböző feladatok ellátására, (mint pl. a piacszabályozási intézkedések) de támogatások igénybevételeivel kapcsolatban is egyes feladatokat elláthat.

S ha már támogatásokról van szó, az meglehetősen hűsbavágó, pénztárcát érintő kérdés – ezért is óriási lehetősége egy civil/szakmaközi szervezetnek. Az EU-ban az agrártámogatások kapcsán foglalkoznak a fehérje problémával, és jelentős forrásokat különítenek el az uniós GMO-mentes szója, tágabb értelemben a fehérjenövények termelésére. Ha a Magyarországon igénybevett uniós támogatások 2%-át nézzük, (mint a támogatásból erre fordítandó arányt), az már meglehetősen szép summa.

■ *Hogyan lehet elérni a szójatermelőket?*

– Akik a szervezetet megalakították, azoknak mind volt közükhöz a szójához. Bóly koordinálta annak idején a hazai szójatermesztés jelentős részét éveken keresztül, tehát az a partneri kör megvan – statisztikai adatok is igazolják, hiszen Baranya és Bács-Kiskun megye területére tehető a hazai szójatermesztő területek zöme (mintegy 50%) még az utóbbi időben is. Bemutatókat szervezünk az országban, hét helyen tartottunk valódi road-show-t, amelynek minden állomásán szerepelt Seiwert Gábornak az OMÉK-on is elhangzott előadása, és igyekeztünk a szójatermesztés előnyeivel is megismertetni a hallgatóságot. Ugyanakkor hangsúlyoztuk, hogy mint amilyen kőkemény gazdasági tevékenység, itt is számolni kell: ha nem éri meg, akkor nem szabad termelni! Ennek a növénynek a termesztését tudni kell – a szóját meg kell tanulni!

A Duna Szója Egyesületről

A régióban összefogtak azon országok szójatermesztői és feldolgozói, akik elkötelezettek a génmódosítás-mentes termék mellett és megalakították a Duna Szója (Danube Soja) Egyesületet bécsi székhellyel. A Duna Szója program célja a Duna-régióból származó, géntechnika-mentes, és igazolt eredetű minőségi szója termesztésének, feldolgozásának és értékesítésének támogatása és propagálása. A cél egy európai, GMO-mentes fehérjeellátás létrehozása és biztosítása. A Duna Szója igazolt eredetű és minőségbiztosított termék, amely leglényegesebb jellemzője, hogy a Duna-térségből származó (európai) szója, és igazoltan géntechnika-mentes. A mindösszesen lehetséges származási országok jegyzéke megfelel a Duna-medence Nemzetközi Duna-védelmi Bizottság szerinti országainak.

Matthias Krön, a Duna Szója Egyesület (Bécs) elnöke

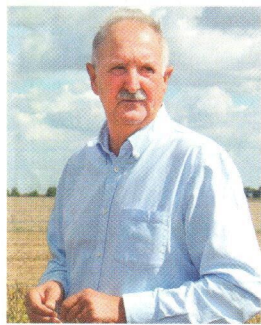
■ *Mi Magyarország helye és szerepe a Duna Szója Egyesületben?*

– A szója termelésére Magyarország nagy potenciállal rendelkezik. A sikeres szójatermelő országok (mint Szerbia, Olaszország és Ausztria) a kukoricatermő területük 15–25 százalékán termelnek szóját. Miután Magyarország nagyjából 1,15 millió hektáron termeszt kukoricát és 600 ezer hektáron napraforgót, a szója potenciális termő területét 180 ezer és 280 ezer hektár körüli lehetne becsülni. Ez természetesen nem történik meg magától. Amint ezt a sikeres szójatermelő térségekben látjuk, több feltételnek kell megelennie ahhoz, hogy ezt a potenciált elérjék:

1. Alkalmas fajták és technológia (a jó gyakorlat).
2. A gazdálkodók kitűnő képzése és felkészültsége.
3. Jó jogi és támogatási keretek.
4. Képzett felvásárlók, akik képesek a gazdák terményeinek magas értékét elérni.

A Duna Szója Egyesület megkísérli a feltételek megteremtését az alábbiakkal:

1. Egy előremutató európai szójanemesítési programmal.

2. A jó gyakorlat modell fejlesztésével és egy Európai Gazdák Szójatermesztési Képzési Program és Bemutató Gazdaságok hálózata felállításával.
3. Brüsszelben és minden lehetséges helyen történő lobbizással, hogy a fehérjenövények jobb pozícióba kerüljenek.
4. Kapcsolat kiépítésével a szója termelők és a felhasználók (feldolgozók) között egy nemzetközi márka és minőség felépítésével, amely lehetővé teszi egy fogyasztó orientált, magas minőségű európai szójabab megteremtését.

Az nagyon pozitív, hogy mind a magyar kormány mind az értéklánc (terméklánc) szereplői nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a szójatermesztésnek. A Duna Szója Egyesület, mint egy nemzetközi nonprofit szervezet, támogatja a magyar erőfeszítéseket a nemzetközi és az európai szinten.

■ **Miért éri meg a magyar termelőnek Duna Szója igazolt eredetű és minőségbiztosított terméket előállítani?**

– Az európai GMO-mentes szója ára magasabb, mint a GMO-os tengerentúli szójáé. Az európai szója tehát csak akkor lehet versenyképes, ha valaki megfizeti az árkülönbözetet. Ez a valaki a piacgazdaságban mindig a fogyasztó. Ilyen elemzés mentén alapítottuk a Duna Szója Egyesületet, ami egy nemzetközi fogyasztói márka az európai eredetű szójára.

Ez a tanúsítás összeköti a termelőket, a farmereket a felhasználókkal (olajütők, feldolgozók, takarmánygyártók, élelmiszer előállítók). A Duna Szója logót, mint egy márkát ezen az őszön már kezdik elhelyezni a különböző szója termékeken Ausztriában, Németországban és Svájcban. A fogyasztó pedig választhat, vásárolhat 100 százalékból GMO-mentes európai eredetű és fenntartható termesztésből származó terméket. Már több mint 5 millió tonna GMO-mentes szóját értékesítenek Európában, amely Brazíliából, Kínából, Indiából származik, és csaknem az egész egy Tanúsítási Programnak a része. A Duna Szója lehetővé teszi a magyar és a Duna régió termelőinek, hogy nyomon követhető minőségű terméket állítsanak elő, amely közvetlenül összeköti őket egy magas színvonalú minőségi programmal és ismert márkákkal, neves kereskedelmi láncokkal. Mi itt a Duna Szójánál készek vagyunk mindenkinek segíteni, hogy elinduljon ezen az úton.

A legjobb hír, hogy a programban való részvétel a nulla rizikó faktorú országoknak – és ilyen Magyarország – ingyenes. Csak a termény első felvásárlójának kell auditáltatnia magát, ami egy félnapos eljárás. A Duna Szója követelmény alapvetően a magyar jogszabályok betartását jelenti. A programban való részvétel segíteni fog a magyar szójatermesztés fejlesztésében azzal, hogy elérhetővé tesz magas értékű, igényű piacokat. Ezért nagyon fontos, hogy a magyar szójatermékeket – mindkét területen a szójatermékek és az állati eredetű termékek esetében, mint például a tojás – elkezdjék címkézni, használni a logót, hogy növeljék a fogyasztói tudatosságot és fejlesszék a helyi értékláncot.

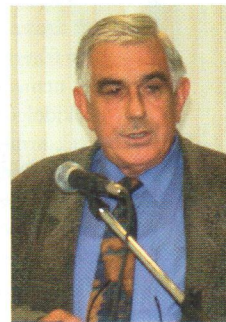
Szabó Anna, az SGS Hungária Kft. munkatársa a „Danube Soya” szabvány (DS) főbb irányelveivel ismertette meg a hallgatókat. A kockázatértékelésen alapuló ellenőrzési rendszerük mind a külső, mind a szűrőpróbaszerű rendszerellenőrzésre kiterjed, továbbá igazodik bizonyos rendszerrésztervekre vonatkozó előírásokhoz, mint az áru eredete, vagy a DS szója GMO kultúrákkal történő esetleges szennyezése. A nyomkövethetőség érdekében az ellenőrzés a DS program termékláncának minden szereplőjére kiterjed.

Magyarország kockázati szint besorolása 0, mivel hazánkban nemzeti vetési tilalom áll fenn minden olyan GMO kultúrára is, amelyek az EU-ban jelenleg engedélyezettek. Az SGS ellenőrzési irányelvei szigorúan meghatározzák a kockázatértékelés alapját és a követelményeket a

szója termelő (gazdálkodó), az elsődleges gyűjtőpont, a kereskedő, az elsődleges feldolgozó és a takarmánykeverő számára, illetve a szójafeldolgozó üzemektől az értékesítőig minden szereplőre. A szállítmányozás és tisztítás ellenőrzési irányelvei még kidolgozás alatt vannak.

D. Bárány Sándor, az Agroméda Kft. ügyvezető a szója termesztés sarkalatos pontjairól beszélt. Elmondta, hogy hazánkban jelenleg mintegy 40 ezer hektáron termesztnek szóját, ennek termése 80–85 ezer tonna. A 600 ezer tonna felhasználás mintegy 15%-át fedezi a hazai termés, és ez a 15% garantáltan GMO-mentes. Ökológiai adottságaink lehetőséget adnak a szója termőterületek növelésére, a szójatermesztés technológiáját pedig el lehet sajátítani. Ezekről a „sarkalatos” pontokról lesz szó a következő időszakban az Agro Napló oldalain. Most csak érintjük azokat a technológiai kérdéseket, amelyeket a lap későbbi számaiban a téma kiváló hazai ismerői fognak részletezni.

A TERMESZTÉS TECHNOLÓGIA KÉRDÉSEI

Elővetemény, helye a vetési sorrendben • Hagyományosan két gabona közé tesszük, de a kukorica is jó elővetemény (szója-kukorica vetésváltás).

Talajművelés • Gondos, jó minőségű őszi szántást, vagy mélyművelést kell végezni. Tavasszal csak ezen tudunk aprómorzszás, egyenletes talajt készíteni a vetéshez. Ez a technológia kiemelten fontos eleme. Egyenletes, gyors csírászás a megfelelő gyomirtó hatás eléréséhez is szükséges. „Rög árnyék” ne legyen.

Tápanyag visszapotlás • Nem fordítunk rá kellő gondot a gyakorlatban. Egy tonna szója előállításához 25 kg N, 40 kg P, és 40 kg K kell jó tápanyag szolgáltató képességű talajon. A talajvizsgálatot követően a szaktanácsot adó labor ezt pontosan elő fogja írni, be is kell tartani, de támogatási feltétel is.

Vetőmag előkészítés, oltás • A vetés előtti oltóporos kezelésnek ott van jelentősége, ahol még nem termeltek szóját. A talajba bevitt Rhizobium baktériumok évekig megmaradnak.

A vetőmag mennyisége • Erősen fajtafüggő. Kérjünk tanácsot a fajta tulajdonosától! A korszerű fajtáknál általában 350–450 ezer termőtő már elegendő a nagy terméshez.

Sortávolság • 15 cm-es (gabona) sortáv: Nincs mód a kultivátorozásra, viszont egyenletes az állomány tö eloszlása. 45 cm-es sortáv: Az állomány kultivátorozható. A szellőztetés, talajmozgatás jó hatású az állományra, gyorsabban fejlődik, hamarabb záródik. 70–75 cm-es (kukorica) sortáv: Kukorica kultivátorral is művelhető. Az utóbbi években terjed, megítélése még nem egyértelmű.

A szója növényvédelme • A sikeres szójatermesztés egyik legfontosabb eleme. Külön cikkekben foglalkozunk majd a gyomirtási lehetőségekkel, a gombabetegségekkel és a rovarok elleni védekezéssel.

Szója fajtakérdés • Ma a termesztésben lévő korszerű fajtákkal a 3–4 tonna vagy a feletti termések betakarítása természetes, már üzemi gyakorlat. 53 fajta áll rendelkezésre, de ezen belül 8–10 fajta, amit jelentős területen termesztnek. Vetőmag előállításuk hazai, államilag ellenőrzött garantáltan GMO-mentes.

A szója betakarítása • Az egyik kritikus pont az aratás időpontjának megválasztása. Aratásra kész a szója, ha a levelét lehullatta, a csúcsi hüvelyek is teljesen kifejlődtek. Víztartalma ilyenkor 14–18%. A kombájn beállítását szakember végezze, dobfordulat, motolla sebességét össze kell hangolni. A szója betakarítása nem rohamunka!

A szója szárítása, tárolása • A 14–15%-nál magasabb víztartalmú szóját szárítani kell. A szárító levegő hőmérséklete ne haladja meg a 60°C-ot. Túlszáritani nem szabad a terményt, egyrészt minőségi kárt okozunk, másrészt a 14,5% alatti súlyvesztéssel a termelőnek nem térítik meg.

A szójatermesztés jövője • A világban egyenletes, folyamatos növekedés látható, itthon bízunk a most meghirdetett Fehérje program sikerében, melynek megvalósításában a Magyar Szója Nonprofit Kft. komoly szerepet vállalt és vállal. **Nagyon fontosnak tartjuk a teljes szója vertikum összehangolását.** Kiemelt szerepe van a vertikumban a szója termelőnek, akiknek a fehérje program célkitűzéseinek megvalósításához a szójatermesztés ismereteit maradéktalanul el kell sajátítaniuk. Ehhez szeretnénk segítséget nyújtani.

A szója feldolgozó nagy mennyiségű és homogén árualapot kíván, hiszen ebből tud megbízható, kiegyensúlyozott, jó minőségű terméket előállítani. A szója integrátor szerepe a termelés megszervezése, vetőmag, kemikáliák, műtrágya, technológiai szaktanácsadás biztosítása, a felvásárlás, esetleg a tárolás megszervezése.

A Fehérje programban arra kell törekedni, hogy a vertikumban résztvevő minden szereplő megtalálja a számítását, kifizetődő legyen szóját termelni.

Pálfi Andreát, az UBM Zrt. kereskedőjét az Európai szójabab és szójakereskedelelem címmel tartott előadását követően kérdeztük.

■ *Mekkora az idei vetésterület, illetve a megtermelt mennyiség Magyarországon és a környező országokban, illetve a tengerentúlon?*

– A hazai vetésterület mintegy 40 ezer hektár, amelyen nagyjából 85 ezer tonna termés várható a tavalyi 60 ezer tonna körüli mennyiséggel szemben. A környező országok várható termésmennyiségei: Szlovákia 40 ezer tonna, Ausztria 130 ezer tonna, Olaszország 7–800 ezer tonna, Szerbia 350 ezer tonna, Costa Rica 80 ezer tonna. Régióinkban elmondható, hogy mintegy 15–30%-kal nagyobb termés várható, mint a tavalyi aszályos évben, de nagyobb a kereslet is a piacon, mint az az elmúlt évekre jellemző volt.

Az EU-ban termelt mennyiségek azonban elenyészőnek mondhatók ahhoz képest, hogy a 2013/14-es szezonban kb. 12 millió tonna szójabab behozatala várható az EU-ba. Ez főleg brazil, argentin és USA eredetű, ám nagyrészt GMO szójabab. Az EU-ban termelt GMO-mentes, és a 3. országból importált GMO bab arányát nézve érthető, miért értékelődik fel a GMO-mentes szójabab térségünkben.

■ *Melyek azok a tényezők, amelyek az árat befolyásolják, illetve kalkulálható-e valamelyest az ingadozás mértéke?*

– A kalkulációban a két legfontosabb és legkiszámíthatatlanabb tényező a CBoT (chicagói árutőzsde) árjegyzése, és az export piacokra jegyzett tengerentúli kikötői prémium. Ezen felül a tengeri fuvardíjak, a kikötői költségek, a szárazföldi fuvardíjak és logisztikai költségek, valamint az árfolyamváltás az, ami meghatározza és befolyásolja az árakat.

Az árjegyzések trendjét alapvetően a kereslet/kínálat határozza meg, de az ingadozás mértékére az adott pillanatban tapasztalt, vagy a közeljövőre (jegyzés pillanatát követő 1–2 hétre) előre jelzett időjárás is jelentős befolyással van, de az olyan piaci

hírek is elmozdítják, vagy éppen megváltoztatják a trendet, ha pl. Kína vásárlást vagy éppen egy korábbi vásárlás törlését jelenti be.

■ *Hogyan jellemezné a jelenlegi szójapiaci helyzetet?*

– A 2013. augusztus elején-közepén megjelent elemzések még azt adták hírül, hogy az USA-ban rekordterméssel számolnak szójabab vonatkozásában. Augusztus vége óta azonban a szójabab novemberi határidős jegyzése jelentős emelkedést mutatott – kis korrekciókkal tűzdelve –, köszönhetően a növényállapot kedvezőtlenebb értékelésének, az alacsonyabb hozamvárakozásoknak, a továbbra is szűkös átmenő készleteknek, az esős időjárás miatti késedelmesen induló és elhúzódo aratásnak. Ezáltal hiába van jó szójababtermés az amerikai kontinensen, annak egy része most még nem elérhető a végfelhasználók számára, ez pedig magasan tartja a közeli szállítási határidőkre jegyzett árszinteket.

A magas árak ugyanakkor a vetésterület növelésére ösztönözték a termelőket (szójabab vetésterület növekedése a kukorica rovására), így a következő tavasz során – ha az időjárás is úgy akarja –, ismét nagy termés takaríthatnak be Dél-Amerikában, mely már enyhítheti a korábbiakban elmondott és a növekvő kereslet okozta hiánypszychózt.

A Központi Környezet és Élelmiszertudományi Kutató Intézet (KÉKI) feladata a VM háttérintézményeként, hogy a kiemelt programok és célkitűzések irányában – mint a Nemzeti Fehérjeprogram – hatékony és gyakorlati alkalmazású kutatásokat végezzen, és ilyen jellegű eredményeket produkáljon. A kutatási programban a KÉKI ez irányú, magyar kutatási tevékenységét, annak integrálását és megvalósítását támogatja a VM is. Az intézet ezt a feladatot a saját profilján belül nem csak érdekes szakmai kérdésnek tekinti, de az ez irányú kutatások sorában egyfajta koordináló szerepet is bír.

Székács András professzort, a KÉKI főigazgatóját kérdeztük.

■ *Miként tudja intézetük segíteni a hazai GMO-mentes szójatermesztés fejlesztését, illetve a Nemzeti Fehérjeprogram célkitűzéseinek megvalósítását?*

– Intézetünk szem előtt tartja a Nemzeti Fehérjeprogram célkitűzéseit, és azok megvalósulását képviseli az osztrák kezdeményezésre alakult Duna Szója Egyesületen belül is, melynek alapvető szándéka a térségben a GMO-mentes szójatermelés fennállása, és ennek tanúsítási rendszerrel való igazolása. Ennek végeredményeként a Duna Szója tanúsítvánnyal rendelkező szójatermés és -termékek igazoltan lesznek GMO-mentesek. Ez nagyon szigorú ellenőrzési rendszer működtetését jelenti majd – egy teljes egészében kialakult szójatermesztői, -szállítói, -elosztói és -feldolgozási, majd -kereskedelmi láncon keresztül.

Önmagában ez persze még csak kiváló célkitűzés, a megvalósításához az is szükséges, hogy ebben a térségben szisztematikusan megvizsgáljuk, hogy adott al- illetve szubregiókban mely szójahibridek illetve -vonalak természetűek a legkedvezőbbben. Itt nem csak arról van szó, hogy az adott éghajlati viszonyok szerint mi természetű a legjobb hatékonysággal, de a különböző nemesített, több alkalmazási cél szerint kiválasztott fajtákat vizsgáljuk szisztematikusan majd a térségben. A vizsgálat a táplálkozás- és takarmányozástani szempontból kedvező és kedvezőtlen összetevők analitikai meghatározására is szolgál: előnyös összetevő értelemszerűen a fehérje- és olajtartalom, kedvezőtlenek pedig például a lebontó enzimek gátló anyagai (az ún. tripszininhibitorok) vagy más, az emésztésre kedvezőtlen hatású anyagok (például a lektinfehérjék), s a nemesített fajtáknál fontos tényező, hogy ezekből az emésztésgátlókból, antinutriensekből minél kevesebbet tartalmazzanak.

■ *S itt jelenik meg a KÉKI!*

– Pontosan, és három szempontból is központi szerephez juthat. Egyrészt nyilván, ha szisztematik felmérés készül, akkor abban egységesen kell vizsgálni a térségben termesztett szója beltartalmát. Az analitikai, beltartalmi vizsgálatokat a központi vizsgáló egység végzi a konzorcium részére – és ez a KÉKI.

A másik terület az antinutritív összetevők biológiai és biokémiai vizsgálatainak összessége (megjelenésük, mennyiségük, bejutásuk és sorsuk a szervezetben), másrészt a szervezetre, az emésztési rendszerre gyakorolt hatásuk vizsgálata. Erre az intézet kifejlesztett egy úgynevezett patkánymodellt, ahol az állat emésztési rendszerében elkülönítve követi nyomon részint az enzimgátló szerek, részint a lektin típusú fehérjék továbbjutását.

A harmadik, amiben szerephez jut az intézmény, az a szója kedvezőtlen összetevőktől való mentesítése az élelmiszer- vagy takarmányfeldolgozás során. Tehát olyan új technológiai eljárások fejlesztése, illetve alkalmazásba vonása a feladatunk, amelyek révén egyrészt kíméletesebb a feldolgozás a termékösszetételre nézve, másrészt kisebb az eljárások energiafelhasználása – ezáltal a környezetterhelés is. Ennek keretében olyan pulzáló elektromágneses térerőt alkalmazó technológiákat fejlesztünk, amelyek a hőkezelésnél kíméletesebben alkalmazhatók az antinutritív összetevők inaktiválására. A Duna Szója Egyesület kezdeményezte kutatási program, s ezen belül intézetünk közreműködése ezáltal pontosan illeszkedik a Nemzeti Fehérjeprogramhoz.

Keresztes Júlia

Fotók: Szikorszki Gábor János